

Raziskava o zasedenosti gnezdilnic v okolici ribnika Vrbje v letu 2024

Pripravil: Tilen Basle

Maribor, december 2024

Uvod

Mnoge razširjene in ljudem poznane ptice pevke, kot so sinice (Paridae), poljski vrabec (*Passer montanus*), brglez (*Sitta europaea*) in druge, so t. i. sekundarni duplarji. To pomeni, da gnezdijo v špranjah, razpokah, predvsem pa v drevesnih duplih, ki nastanejo v procesu mikrobne razgradnje ali pa jih izdolbejo primarni duplarji, kot npr. žolne (Picidae) (BRUSH 1983). Slednji dupla najpogosteje izdolbejo v stara in pogosto že delno odmrta drevesa, ki se jih zaradi načel urbanega načrtovanja in trenutnih gozdnogospodarskih praks načrtno odstranjuje, s tem pa izginja gnezditveni habitat zgoraj omenjenih sekundarnih duplarjev in mnogih ostalih vrst organizmov. S postavitvijo primernih gnezdilnic lahko pticam ponudimo nadomesten prostor za gnezdenje (SUDYKA *in sod.* 2022).

Gnezdilnice imajo tudi pomembno znanstvenoraziskovalno in izobraževalno vlogo. Z rednim in ciljnim pregledovanjem lahko dobimo dober vpogled v gnezditveno biologijo v gnezdilnici živeče vrste. V proces izdelave in nameščanja gnezdilnic pa lahko vključimo zainteresirano javnost, še posebej otroke, in jim s tem približamo in predstavimo ptice ter pomen ohranjanja njihovega gnezditvenega habitata (torej starih dreves) za njihovo varovanje (HOUTZ *in sod.* 2020, JOHNSON 2020).

Tip gnezdilnic okoli ribnika Vrbje je klasičen, pravokotne oblike z okroglo odprtino premera 35 milimetrov na sprednji strani, in kot tak primeren za sekundarne duplarje, kot so sinice, muharji, poljski vrabec (*Passer montanus*) itd. Nekaj gnezdilnic je tudi večjih, primernih za škorca (*Sturnus vulgaris*), dve pa s polodprto sprednjo stranjo, primerni za nišne gnezdilce, kot sta šmarnica (*Phoenicurus ochruros*) in sivi muhar (*Muscicapa striata*) (LESKOŠEK 2021). Namen pregledovanja gnezdilnic je pridobitev podatkov o spreminjanju zasedenosti gnezdilnic, sestavi vrst, ki zasedajo gnezdilnice, ter gnezditveni uspešnosti. Slednja je precej odvisna od vremena v času gnezdenja (ANDREU & BARBA 2006, RADFORD & DU PLESSIS 2003).

Metode in območje

Ribnik Vrbje leži južno od Žalca, v bližini naselja Vrbje. Med reko Savinjo in ribnikom se nahaja ostanek nižinskega poplavnega gozda, ki ima status Natura 2000 območja in (SI3000309 Savinja Grušovlje - Petrovče, Uradni list RS: Uredba o posebnih varstvenih območjih) v katerem je nameščenih večji del proučevanih gnezdilnic.

Konec novembra 2019 smo v okolico ribnika namestili 31 novih gnezdilnic od tega pet za škorca, 24 za sinice in druge majhne duplarje in dve polodprti, primerni za šmarnico in sivega muharja. Za namestitev novih gnezdilnic smo se odločili zaradi dotrajanosti starih gnezdilnic, postavljenih v letu 2007. Od takrat postavljenih 23 gnezdilnic sta bili funkcionalni le še dve (KRONOVŠEK & BOŽIČ 2008). Vsako gnezdilnico smo oštevilčili in si zabeležili vrsto drevesa ter višino, na katero je bila postavljena.

Gnezdilnice od postavitve naprej pregledamo vsako pomlad, dvakrat ali trikrat na sezono. To naredimo tako, da z lestvijo splezamo do gnezdilnice, odpremo premično sprednjo stranico in pogledamo v notranjost. Zabeležimo si vrsto, ki zaseda gnezdilnico, v primeru zasedenosti pa še stanje v gnezdilnici (npr. valeča ptica, gnezdo v gradnji, jajca, mladiči...). V letu 2024 smo gnezdilnice pregledali enkrat, in sicer 1. maja. Gnezdilnice smo 23. novembra pregledali in očistili ter zamenjali dotrajane.

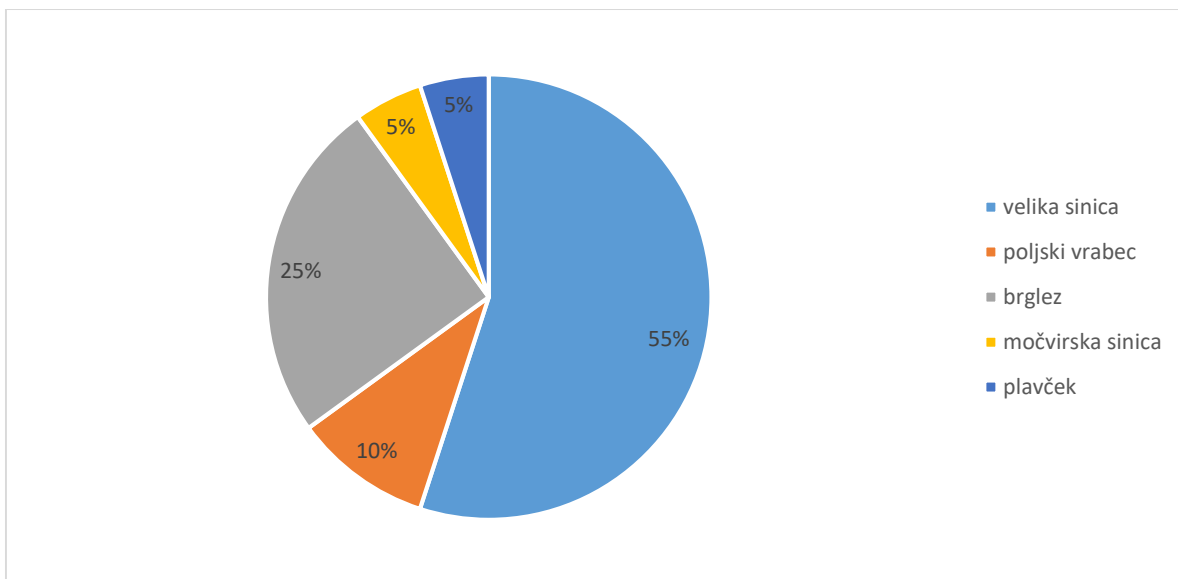

Slika 1 in 2: Pregled gnezdilnic 1. maja (levo; obročkani mladič močvirske sinice) in čiščenje ter zamenjava dotrajanih gnezdilnic 23. novembra 2024 (desno).

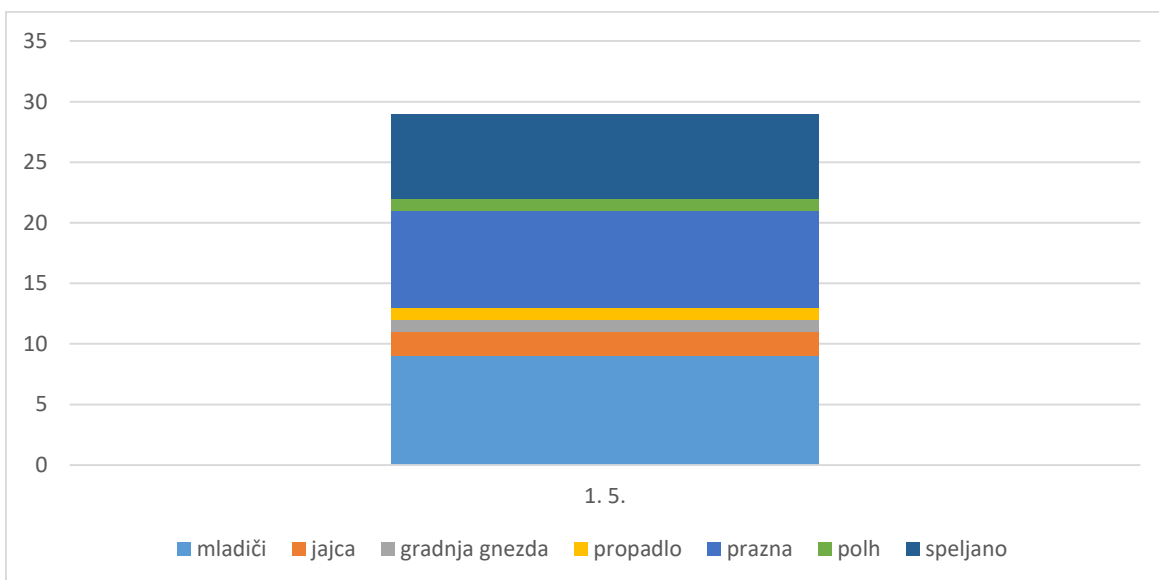
Rezultati

V prvem pregledu je bilo zasedenih 20 (73 %) gnezdilnic, 20 so jih zasedle ptice, eno pa polh (*Glis glis*). Nezasedenih je ostalo 8 gnezdilnic, 5 gnezdilnic pa je manjkalo ali pa so bile poškodovane.

Skupno je bilo v gnezdilnicah 20 legel, od teh je bilo 7 (35 %) že speljanih, 2 (10 %) z jajci in 9 (45 %) z mladiči. 2 (10 %) legli sta propadli. Med gnezdečimi/speljanimi legli je bilo 11 velikih sinic (*P. major*), 2 poljska vrabca (*P. montanus*), 1 plavček (*C. caeruleus*), 1 močvirska sinica (*P. palustris*) in 5 brglezov (*S. europaea*). Propadlo leglo je pripadalo veliki sinici.

Slika 3: Delež vrst v zasedenih gnezdilnicah ob ribniku Vrbje v letu 2024.

Slika 4: Stanje aktivnosti v gnezdilnicah ob pregledu v letu 2024.

Diskusija

V letu 2024 smo v gnezdilnicah potrdili gnezdenje petih vrst ptic: velike sinice (*P. major*), brgleza (*S. europaea*), plavčka (*C. caeruleus*), močvirske sinice (*P. palustris*) in poljskega vrabca (*P. montanus*). Seznam do sedaj ugotovljenih gnezdečih vrst ptic obsega šest vrst (velika sinica, plavček, brglez, škorec, močvirska sinica, poljski vrabec).

Število legel je bilo v primerjavi s preteklimi leti primerljivo, kljub temu, da so tri gnezdilnice leta 2021 iz različnih razlogov izginile. Delež zasedenih gnezdilnic pri prvem pregledu je bil s 73 % višji kot v letih 2020 (49 %), 2021 (55 %) in 2022 (67 %) in enak kot leta 2023 (73 %).

Ob pregledu in čiščenju gnezdilnic 23. novembra smo ugotovili, da skupno manjka 5 gnezdilnic, nameščenih leta 2021. 4 gnezdilnice smo nadomestili, 1 pa smo zamenjali z dotrajano. Zamenjave je potrebnih še 5–10 gnezdilnic, kar bomo postopoma izvedli v letu 2025.

Glede na dosedanja opažanja so gnezdilnice okoli ribnika Vrbje smotrne, saj je zasedenost razmeroma visoka, pomembna pa je tudi njihova izobraževalna funkcija. Z njihovo pomočjo obiskovalcem ornitoloških izletov predstavimo problematiko odstranjevanja starih dreves in s tem izgubo habitata za ptice duplarice.

Viri

ANDREU J., BARBA E. (2006): Breeding dispersal of Great Tits *Parus major* in a homogeneous habitat: effects of sex, age, and mating status. – *Ardea-WAGENINGEN*-, 94(1): 45.

ARSO (2023): Arhiv zapisov o podnebnih značilnostih. –
[https://meteo.arso.gov.si/met/sl/climate/current/climate_archive/], 21/12/2923.

BORDJAN D., TOME D. (2014): Rain may have more Influence than Temperature on Nest Abandonment in the Great Tit *Parus major*. – *Ardea*, 102(1): 79–86.
<https://doi.org/10.5253/078.102.0107>

BRUSH T. (1983): Cavity Use by Secondary Cavity-Nesting Birds and Response to Manipulations. – *The Condor*, 85(4): 461. <https://doi.org/10.2307/1367987>

HOUTZ J. L., MADY R. P., UEHLING J. J. (2020): A virtual bird's eye view: Live streaming nest boxes to continue outreach in the era of COVID-19. – *Ecology and Evolution* 11: 3559–3564. <https://doi.org/10.1002/ece3.6998>

JOHNSON V. (2020): In your garden: Birds and nesting boxes. The Open University. –
[<https://www.open.edu/openlearn/nature-environment/environmental-studies/your-garden-birds-and-nesting-boxes>], 27/4/2023.

KRONOVŠEK M., BOŽIČ L. (2008): Raziskava zasedenosti gnezdilnic v okolici Ribnika Vrbje. DOPPS – Birdlife Slovenia. Ljubljana.

LESKOŠEK J. (2020): Poročilo o namestitvi gnezdilnic v okolici ribnika Vrbje in prvi rezultati o zasedenosti.

LESKOŠEK J. (2021): Raziskava o zasedenosti gnezdilnic v okolici ribnika Vrbje v letih 2020 in 2021.

LESKOŠEK J. (2022): Raziskava o zasedenosti gnezdilnic v okolici ribnika Vrbje v letu 2022.

RADFORD A. N., DU PLESSIS M. A. (2003): The importance of rainfall to a cavity-nesting species. – *Ibis*, 145(4): 692–694.

SUDYKA J., DI LECCE I., WOJAS L., ROWIŃSKI, P., SZULKIN M. (2022): Nest-boxes alter the reproductive ecology of urban cavity-nesters in a species-dependent way. – *Journal of Avian Biology*, e03051. <https://doi.org/10.1111/jav.03051>

URADNI list RS (2004): Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) (Uradni list RS, št. 49/04, 110/04, 59/07, 43/08, 8/12, 33/13, 35/13 – popr., 39/13 – odl. US, 3/14, 21/16 in 47/18).